

Н. В. АРТИКУЦА,  
кандидат філологічних наук,  
доцент, науковий керівник  
Центру інноваційних методик  
правничої освіти Національного  
університету "Києво-  
Могилянська академія", м. Київ

## **ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

*Автор досліджує проблему освітніх інновацій у контексті цивілізаційних та євроінтеграційних процесів: визначає основні тенденції та напрями розвитку вищої школи, аналізує фактори й умови активізації інноваційно-освітньої діяльності, висвітлює форми та види інновацій у сучасній українській вищій освіті.*

*Автор исследует проблему образовательных инноваций в контексте цивилизационных и евроинтеграционных процессов: определяет основные тенденции и направления развития высшей школы, анализирует факторы и условия активизации инновационно-образовательной деятельности, описывает формы и виды инноваций в современном украинском высшем образовании.*

*The author investigates the problem of educational innovation in the context of civilization and eurointegration processes: determine main trends and directions in the development of higher education, analyzes factors and conditions intensification of innovation-education activities, describes the forms and types of innovations in modern Ukrainian higher education.*

Інтеграція української вищої школи у європейський та світовий освітній простір можлива лише за умови реформування та модернізації підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах країни. Це актуалізує проблему освітніх інновацій як дієвого чинника інтенсифікації та підвищення якості освітніх послуг, зростання творчого потенціалу учасників навчального процесу.

Інтенсифікація інноваційно-освітньої діяльності зумовлена багатьма факторами розвитку сучасної цивілізації, які впливають на характер і зміст усіх ланок освіти, визначають основні напрями і перспективи її розвитку, форми і методи навчання.

Явища глобалізації та інтеграції охоплюють різноманітні сфери суспільної діяльності (фінанси, промисловість, політика, наука, освіта, культура тощо).

Як особливо важлива, суспільно-значуща та визначальна для майбутнього людства науково-освітня галузь розвивається в контексті загальноцивілізаційних та євроінтеграційних процесів. Поява світового ринку та інтернаціоналізація капіталу, створення і діяльність транснаціональних і наднаціональних об'єднань (промислових, суспільно-політичних тощо), бурхливий розвиток інформаційних технологій і засобів комунікації, інтеграція науки і виробництва, науки і освіти, поширення моделі високотех-

нологічного суспільства, виникнення у житті світового співтовариства нових глобальних проблем, які потребують своєчасного дослідження і розв'язання, - ось далеко не повний перелік визначальних процесів сучасного суспільного життя, які обумовлюють зміст, напрями і перспективи науково-освітньої діяльності.

Вища освіта має відповідати на виклики часу, втілюючи нові вимоги, тенденції, ідеї у нових освітніх технологіях, формах і структурах, методах і засобах професійної підготовки. Освітні інновації "є адекватною відповіддю на соціальні вимоги постіндустріального суспільства "швидкої" економіки, в якій зростає роль творчості, оперативності управління, здатності швидко реагувати на зміни, уміння створювати нові технології і замінювати їх новішими, запобігати інформаційній ізоляції" [1].

Інноваційно-освітня діяльність - важлива складова інноваційної політики держави, стрижнем якої є усвідомлення того, що науково-технічні інновації як фактор її економічного розвитку реалізуються не лише в нових або удосконалених технологічних процесах, різних видах організаційної, маркетингової та управлінської діяльності, але й в нових освітніх програмах, навчальних та управлінських технологіях, ефективних методах і формах підготовки фахівців на рівні сучасних вимог.

Головна мета вищої школи сьогодні - забезпечення потреб держави у висококваліфікованих, професійно-мобільних, конкурентоспроможних і витребуваних на ринку праці фахівцях, готових виконувати складні професійні функції та завдання, із широким світоглядом, професійним мисленням і творчим потенціалом, здатних до безперервного навчання і продукування нових знань, з навичками злагодженої та конструктивної колективної роботи у нових (інколи доволі складних) умовах або непередбачуваних ситуаціях, оперативного розв'язання можливих проблем.

Нині спектр фахових знань, умінь, навичок представника будь-якої суспільно значущої професії значно розширився. Від спеціаліста сьогодні вимагаються різноманітні знання не лише у певній галузі, але й у суміжних сферах, ґрунтовна загальна та фахова методологічна підготовка, вільне володіння методикою і практикою наукових та прикладних досліджень, зокрема міждисциплінарних, сучасним мовним і технічним інструментарієм (перший передбачає вільне володіння кількома мовами у їх різних стилевих різновидах, другий - комп'ютерною та іншою технікою, що використовується в тій чи іншій діяльності). Усе це засвідчує, що наука і практика нині стають нерозривними складниками навчального процесу.

Підготовка таких спеціалістів на рівні європейських вимог і професійних стандартів, передбачає впровадження в систему вищої професійної освіти широкого спектра нововведень, які б сприяли удосконаленню, модернізації та підвищенню якості науково-освітньої роботи, і створення на основі комплексного підходу своєрідного інноваційно-освітнього клімату для ефективної діяльності ВНЗ.

У системі української вищої освіти нині актуалізуються такі нові тенденції, явища, процеси, як: університетська автономія, академічна мобільність, подвійний диплом, Європейська система перезарахування (трансферту) кредитів (ECTS), нові професійні освітні стандарти, моніторинг якості освіти, рейтинги ВНЗ, оновлення змісту навчання (перегляд і модернізація програм, навчальних матеріалів, літератури, засобів навчання;

розробка і впровадження нових навчальних дисциплін із перспективних наукових напрямів, насамперед міжгалузевих та прикладних); комп'ютеризація навчання та управління; синтез науки та освіти; виконання наукових проектів; система Грантів; приватна освіта; конкуренція і конкурентоспроможність ВНЗ різних форм власності; модернізація стратегії і тактики навчально-виховного процесу (побудова його на засадах вільної творчої освіти (Liberal Arts Education), варіантність і свобода вибору у побудові індивідуальної навчальної програми, вибіркові дисципліни, сертифікатні програми, одержання додаткової спеціальності (major & minor), посилення творчої та самостійної складової навчання, демократизація навчання та управління, 100-бальна рейтингова система оцінювання знань студентів, рейтингова оцінка роботи викладача, стимулювання інноваційних методик і форм викладання та виховання; створення спеціальних інноваційно-освітніх центрів; демократизм у стосунках викладачів та студентів, посилення ролі студентського самоврядування; прозорість вступного тестування; відкрита виборність керівних посад в університеті (від ректора до завідувачів кафедр) та інші [2].

Сучасний педагогічний лексикон фіксує появу численних освітніх інновацій у відповідних термінах і спеціальних позначеннях ("академічна безпека", "Болонський процес", "постболонський простір", "демократизація освіти", "інтеграція та гармонізація національних систем освіти", "євроінтеграційні освітні процеси", "кредитно-модульна система"; "рейтингова система оцінювання", "інноваційний клімат", "атмосфера інноваційного пошуку", "інноваційна діяльність", "педагогічна інноватика", "інноваційна освітня і наукова політика", "управління інноваціями в освіті", "експертна оцінка інноваційної діяльності ВНЗ" "інноваційні освітні моделі", "інноваційні технології", "інноваційні методики", "інноваційно-освітні структури (центри)", "інноватика вищої школи" та ін.), що свідчить про виникнення окремої самостійної і синтетичної за змістом галузі науки - освітньої інноватики.

Розвиток сучасного наукового знання та науково-технічні досягнення суспільства обумовили модернізацію всієї системи вищої школи, але передусім у напрямку її подальшої інформатизації та комп'ютеризації, що, у свою чергу, сприяє появі нових освітніх можливостей, нових перспективних форм, методів і засобів навчання, їх широкому впровадженню у навчально-науковий і виховний процес вищої школи. Так, у науково-педагогічній літературі періоду кінця XX - початку XXI століть з'явилися і дедалі більше актуалізуються такі нові поняття: дистанційна освіта, аудіовізуальні методики навчання, електронна (віртуальна) лекція (Е-лекція), електронний семінар (Е-семінар), електронна консультація (Е-консультація), електронні індивідуальні завдання, електронна навчальна гра, електронні ситуативні задачі, віртуальні навчальні програми; електронні посібники і підручники, електронне реферування, електронний проект; навчальні відеодемонстрації, відеоматеріали, відеоконференції; навчальне комп'ютерне моделювання, мережне навчання, Інтернет-освіта, Інтернет-освітні технології, віртуальний університет, безперервне навчання тощо.

Методологія, методичний апарат та дидактичний інструментарій сучасної вищої школи модернізується шляхом прогресивних нововведень, покликаних забезпечити

всесторонню підготовку висококваліфікованого і конкурентоспроможного спеціаліста на рівні сучасних вимог. Головною метою цих нововведень є підвищення якості української вищої освіти, наближення її рівня до європейських вимог і стандартів.

Оскільки існує нерозривний зв'язок між якістю освіти та рівнем професіоналізму тих, хто навчає, то йдеться насамперед про удосконалення професійної підготовки і педагогічної майстерності науково-викладацького складу вищої школи.

Інноваційно-освітня діяльність кожного ВНЗ має розпочинатись із глибокого критичного аналізу усіх аспектів його науково-педагогічної і науково-методичної діяльності з урахуванням нереалізованих на сьогодні потенційних можливостей, узагальнення й впровадження накопиченого позитивного досвіду у викладанні дисциплін, ознайомлення та вивчення досвіду інших провідних вищих навчальних закладів (як в Україні, так і за її межами). Це допоможе окреслити концепцію і стратегічний план розвитку кожного ВНЗ, визначити пріоритетні і перспективні напрями, найбільш ефективні технології та форми викладання, організувати їх подальшу розробку й апробацію, впровадження й удосконалення, поширення прогресивного досвіду. Має діяти ефективна система заохочення та стимулювання науково-освітніх пошуків викладача (розроблення індивідуально-авторських програм, науково- і навчальних матеріалів, підручників нового типу, нові методи викладання тощо).

Одним із пріоритетних напрямів сучасної науково-методичної та навчально-методичної діяльності української вищої школи на її шляху до євроінтеграції та гармонізації національних і міжнародних освітніх стандартів у контексті Болонського процесу є розроблення, впровадження й удосконалення інноваційних методик підготовки спеціалістів у ВНЗ України на основі передового зарубіжного і вітчизняного досвіду. Інноваційні підходи до навчання, реалізовані у перспективних методиках, у свою чергу, покликані стимулювати подальший пошук нових, ще більш ефективних і досконалих навчальних моделей і технологій, методів і форм роботи.

Модернізація навчального процесу на основі впровадження інноваційних методів і прийомів у практику викладання є важливою передумовою створення й підтримання в житті кожного ВНЗ того особливого інноваційного середовища, в якому панує сприятлива атмосфера для постійного творчого пошуку, продукування і реалізації оригінальних (авторських і колективних), принципово нових ідей (наукових, управлінських, педагогічних) та їх реалізації.

Допомогти ВНЗ вивчати, розробляти, удосконалювати та впроваджувати нові перспективні технології, методи і форми навчання покликані спеціальні науково-методичні структури - інститути, відділи, інноваційно-освітні центри (лабораторії).

Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2006 року №308 та відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 16 лютого 2006 року за №109 створено провідну державну науково-методичну установу - Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, головним завданням якої визначено реалізацію державної політики в галузі освіти щодо задоволення її потреб у науково-методичному забезпеченні, удосконаленні змісту і методів навчання та виховання молодого покоління на всіх рівнях і в усіх ланках національної системи

безперервної освіти. Діяльність інституту щодо вищої школи складається з різних напрямів: розробка та визначення державних стандартів вищої освіти, проведення експертизи та сертифікації сучасних дидактичних засобів, комп'ютеризація освіти і впровадження нових інформаційних технологій в навчально-виховний процес, запровадження сучасних методів і засобів автоматизованого управління закладами освіти та інформаційно-телекомунікаційне забезпечення їхнього функціонування, організація видання навчально-методичної літератури, її експериментальна апробація й експертиза, забезпечення навчального процесу новим поколінням підручників і посібників. Реалізація такого комплексного підходу сприятиме входженню української вищої школи у європейський і світовий освітній простір.

В Інституті вищої освіти АПН України діє спеціальний відділ інноваційної освіти, який надає необхідну інформативну та науково-методичну допомогу ВНЗ України та спеціальним інноваційно-освітнім центрам у їх структурі [3]. Зокрема, у Національному університеті "Києво-Могилянська академія" діють два таких центри: загальноуніверситетський - Центр інноваційних методик та технічних засобів навчання (з 2007 р.) та Центр інноваційних методик правничої освіти на факультеті правничих наук (ЦІМПО) (з 2002 р.).

Інноваційно-освітні центри мають здійснювати науково-дослідну, інформаційно-аналітичну, інноваційно-пошукову та експериментально-дидактичну діяльність, але головне -- фокусувати інноваційні пошуки, щонайперше з розроблення та впровадження в навчальний процес інноваційних методик професійної підготовки в умовах нових освітніх стандартів. У таких центрах мають досліджуватись і створюватись інноваційні методологічні підходи і принципи, нові моделі і технології, структури і методи, види і форми роботи. Усі ці інновації мають бути належним чином апробовані, проаналізовані з позицій їх ефективності, доцільності, можливостей і перспектив реалізації у навчальному процесі, удосконалені та описані у навчально-методичній літературі.

ЦІМПО поставив собі за мету організацію та координацію досліджень у сфері методології правничої освіти, розроблення і вдосконалення інноваційних методик і форм викладання правничих наук, впровадження нових освітніх технологій у науково-навчальний та виховний процес. Виконання цього завдання передбачало пошук нових оптимальних форм і методів вищої правової освіти на рівні сучасного розвитку юридичної і педагогічної науки, методики і практики навчання відповідно до європейських вимог. Але розпочали ми з пошуку відповідей на такі запитання: Як саме (у який спосіб, метод, прийом) ми сьогодні навчаємо майбутніх правників? У юридичній клініці зокрема? Чому ми прагнемо навчити студентів-правників? Які знання й навички ставимо за мету сформуувати? Що треба зробити, щоб навчання стало більш ефективним? Допомагає у цьому моделювання професіограми правника.

Основні вектори розвитку підготовки сучасного спеціаліста, а відтак і професіограми представника будь-якої професії полягають у поглибленні спеціалізації, опануванні міжгалузевих знань та їх застосуванні; впровадженні технічних досягнень у професійну діяльність, зокрема комп'ютерних засобів і програмних розробок, в оволодінні кількома іноземними мовами, але головною навичкою будь-якого спеціаліста сьогодні має стати

навичка самостійного постійного навчання протягом усього життя, вміння вільно орієнтуватися у динамічно змінюваному інформаційному та законодавчому просторі, здобувати потрібну інформацію, виконувати професійні завдання з використанням набутого вітчизняного та зарубіжного практичного досвіду, виявляти творчість у вирішенні складних професійних проблем і ситуацій.

Серед завдань, які має поставити перед собою інноваційно-освітня структура: дослідження загальних тенденцій і перспектив розвитку вищої школи України та інших країн у контексті євроінтеграції та вимог Болонського процесу; визначення сутності інновацій, їх форм та ролі у модернізації навчального процесу; вивчення найкращого вітчизняного і зарубіжного досвіду підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів; здійснення порівняльного аналізу моделей професійної підготовки в університетах розвинутих країн Європи та США; порівняльний аналіз професійних стандартів у різних країнах; створення реєстру, класифікації та опис методів і форм викладання з позицій їхньої новизни, дієвості, доцільності, можливостей і перспектив використання для формування професійних навичок, знань і вмінь.

Існують різні класифікації методів викладання як способів і прийомів спільної діяльності суб'єктів навчального процесу, спрямованої на досягнення освітньої мети, виховання й розвитку особистості. Вони будуються за різними ознаками: за ступенем самостійності та характером участі студентів у навчальному процесі (активні, інтерактивні, пасивні); за рівнем усталеності та новизни (традиційні / класичні, інноваційні / нові / новаторські); за авторством (оригінальні / авторські, загальні / дидактичні) та ін.; за видами навчальних робіт студентів (усні / письмові; аудиторні / самостійні / позааудиторні; загальні (колективні) / групові / індивідуальні та ін.; за джерелом одержання знань і формування навичок і вмінь (лекція, аналіз документа, робота із законодавчою базою, використання наочних засобів та ін); за ступенем складності (прості, складні, підвищеного ступеня складності) тощо.

Сучасна методика викладання також пропонує класифікацію, побудовану на дієвому підході до навчання, за якою методи поділяються на такі групи: 1) які забезпечують опанування навчального предмета (словесні, візуальні, практичні, репродуктивні, проблемно-пошукові, індуктивні, дедуктивні); 2) які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (навчальні дискусії, проблемні ситуації, ділові ігри, творчі завдання, пошук і дослідження, експерименти, конкурси, вікторини).

У процесі викладання навчальних дисциплін у вищій школі застосовується багатий арсенал різноманітних способів, прийомів і засобів навчання, як загальнодидактичних (які можуть застосовуватись у викладанні будь-яких навчальних предметів), так і галузеводидактичних (які віддзеркалюють специфіку конкретної навчальної дисципліни або низки споріднених дисциплін),

Проте у сучасній педагогіці вищої школи існує проблема визначення ефективності методів і форм викладання, а відтак і якості навчального процесу. Для визначення ефективності тих чи інших засобів навчання застосовуються такі методи: відвідування занять, відкриті заняття, майстер-класи, їхній аналіз та обговорення, анкетування учасників, опитування, співбесіда, оцінка й рецензування науково-методичних

Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі: проблеми й перспективи  
та навчально-дидактичних матеріалів тощо. Обираючи спосіб оцінки ефективності методики викладання, слід враховувати низку параметрів: характер аудиторії, наявність спеціалістів, надійність джерел інформації, спосіб опрацювання і достовірність інформації, необхідні матеріально-технічні витрати, можливість паралельного використання інших методів. Потрібно оцінювати методики навчання з позиції їхньої новизни, ефективності, дієвості, доцільності використання у сучасних умовах.

У 80-роках Національний тренінговий центр США провів у штаті Меріленд дослідження, результати якого були представлені на схемі під назвою "піраміда навчання". Було визначено середній показник ефективності засвоєння матеріалу залежно від форми і засобів навчання у відсотках. Результати виявили такі показники: лекція - 5%; читання - 10%; відео-аудіоматеріали - 20%; демонстрація -30%; дискусійні групи - 50%; практика (через дію) - 75%; навчання інших / застосування результатів власного навчання - 90% [5].

Проведені нами опитування виявили певні коливання показників залежно від того, хто є учасником опитування (викладачі чи студенти, якої вікової категорії). Таке варіювання доводить, що опитування доцільно проводити перед початком роботи в цільовій аудиторії для того, щоб врахувати результат анкетування під час підготовки до занять, при виборі навчальних засобів і методів роботи. Але, незважаючи на певні коливання показників, майже всі учасники надали перевагу активним методам і формам навчання з відповідним комп'ютерним та програмним забезпеченням.

Аналіз ефективності методик викладання права засвідчив високу популярність у студентської аудиторії інноваційних (щонайперше інтерактивних та активних) методик навчання як ефективних способів здобуття, передачі й продукування знань. Адже такі методики покликані акумулювати науково-технічні досягнення і розробки в навчальний процес, стимулювати інтелектуальні здібності та творчий потенціал його учасників, плекати високу загальну і професійну культуру, лідерські якості та громадянську свідомість майбутніх фахівців. Інтерактивні методики допомагають залучити до різноманітних дидактичних завдань (моделювання ситуації, обговорення, вироблення і прийняття рішення, пошук шляхів і способів розв'язання проблем, їх аналіз та оцінка) всіх учасників навчального процесу.

У вищій освіті нині застосовуються такі ефективні (передусім інноваційні та інтерактивні) методи професійного навчання, як: аудіовізуальний, проблемний (проблемно-пошуковий), ситуативний (кейс-метод), брейнстормінг (мозковий штурм), робота в малих групах, ділова (рольова) гра, діалог Сократа (Сократів діалог), займи позицію, PRES-формула (від англ. Position-Reason-Explanation or Example-Summary), навчальний полігон, дерево рішень, дебати, дискусія із запрошенням фахівців, моделювання, метод проектів, метод інтерв'ю (інтерв'ювання) та консультування, навчаючи вчуся, аналіз помилок (колізій, казусів), коментування та оцінка (або самооцінка) дій учасників, майстер-класи, тренінги індивідуальні та групові та інші.

Сучасний навчальний процес модернізується також технічними, зокрема комп'ютерними і програмними інноваціями. Ось чому аудіовізуальний метод, призначений спочатку для популяризації знань і залучення до навчання широкої аудиторії, дедалі

більше застосовується в університетській освіті багатьох країн світу. Концепція методу реалізується у формі аудіовізуальних курсів, електронних підручників, комп'ютерних тестових завдань, тренінгів та практичних посібників для індивідуального та дистанційного навчання, інших формах освіти.

Широке впровадження технічних засобів навчання у і професійну підготовку фахівців, використання можливостей Інтернет, робота з електронними базами даних, застосування теле-, відео-, аудіо-, фото- та інших матеріалів у навчальному процесі підсилює пізнавальну активність студентів, що дозволяє досягти максимальної економії часу для засвоєння навчального матеріалу у значних обсягах, стимуляції творчості, уяви, навичок узагальнення та конкретизації наукових фактів.

Ефективність та якість будь-якої форми навчання значно зростає за умови продуманого використання технічних та наочних матеріалів. Ними можуть не лише відео- та аудіо-записи, але й таблиці, схеми, креслення, малюнки, фотографії, діаграми і навіть конкретні предмети, якщо останні слугують і в яскраву деталлю, типовим прикладом, атрибутом досліджуваного явища, процесу, категорії.

Кращому засвоєнню навчального матеріалу сприяє розташування перед очима слухачів плану заняття, формулювання мети, прізвищ вчених, цитат, запитань для дискусії, фрагменти документів, деяких положень як добірки спеціально підібраних для конкретного випадку витягів із текстів тощо. Це сприятиме кращій орієнтації слухачів у матеріалі та його засвоєнню. Наочні засоби можуть супроводжувати будь-який публічний виступ (не лише викладача, але й студента). Так, наприклад, запровадження у практику процедури захисту дипломних кваліфікаційних робіт спеціалістів і магістрів права відеозапису допоможе краще підготуватися наступним студентам до неї, оскільки дозволить проаналізувати сильні і слабкі сторони у такому публічному виступі, зважити на помилки, зокрема при відповіді на запитання членів комісії, оцінити вміння відповідати на поставлені запитання, дотримання вимог наукового стилю, риторики тощо. Усе ширше застосовуються технічні (зокрема мультимедійні) засоби також під час наукових заходів та презентацій.

Ефективність методу визначається мінімальними витратами навчального часу та економією зусиль студентів і викладачів. За умови презентації матеріалів навчальних дисциплін у вигляді навчальних фільмів, CD, мультимедійних пакетів до кожної теми курсу, здійснення контролю знань з допомогою комп'ютерної техніки процес навчання значно вирає як у кількісних, так і якісних показниках.

Аудіовізуальний метод має величезні потенційні можливості для застосування у викладанні всіх дисциплін. Для їх реалізації нині широко залучаються фахівці суміжних сфер. Але й від викладача він потребує володіння комп'ютерними знаннями і технологіями, системного та творчого бачення предмета. І хоча сьогодні аудіовізуальні засоби на практиці застосовується переважно для вивчення іноземних мов студентами, у методиці він визнаний одним з найбільш перспективних, оскільки сприяє оптимізації та інтенсифікації навчального процесу.

Одним із різновидів реалізації цього методу є презентація. Вона полягає у передачі лектором (викладачем) певної цілісної інформації, як правило, нової, за допомо-

гою органічного поєднання словесних (вербальних) засобів навчання із наочними, як правило, мультимедійними та іншими, під час чого, на відміну від лекції, слухачі вправі проявляти активність, задавати запитання, вступати з лектором (викладачем) у діалог, дискусію, виконувати творчі, проблемні завдання. Під час проведення презентації можуть використовуватися інші інтерактивні методи навчання - мозковий штурм, дискусія, робота в малих групах тощо.

Важливим інструментом презентації є допоміжні наочні матеріали, технічне обладнання, апаратура, фетрова і магнітна дошка. Мультимедійна апаратура (компактний ноутбук з проектором та екраном) надає можливість ілюструвати слухачам на екрані елементи вашої презентації у вигляді таблиць, схем, текстів, що покращить сприйняття слухачами Вашої інформації. Полегшує концентрацію уваги слухачів на певних схемах, діаграмах, таблицях лазерний презентер (спеціальний пристрій для презентацій), який дозволяє керувати черговістю змінюваних зображень, їх виділенням на відстані від екрану, з будь-якого місця в аудиторії. За допомогою відеоманітофону з навчальною метою демонструються фільми та відеосюжети.

Методичний апарат та технічне забезпечення кожної навчальної дисципліни складається на основі органічного поєднання інноваційних методів і засобів з класичними, експериментальних робочих прийомів із традиційними, перевіреними багаторічною педагогічною практикою. Щодо кожної конкретної теми, кожного виду навчальною заняття добір методів викладання і технічних засобів, їх комбінування і особливості практичного застосування мають обумовлюватись дидактичною доцільністю на основі низки факторів (дидактична мета, дидактичні завдання, характер аудиторії, предмет вивчення тощо).

Отже, у навчальному процесі українських ВНЗ дедалі активніше застосовуються різні види освітніх інновацій (інноваційні методики, технології, педагогічні прийоми, технічні засоби тощо). Дослідження, розроблення і впровадження інновацій, зокрема нових методів і форм викладання, за допомогою спеціальних інноваційно-освітніх структур допоможе ознайомити широке коло науково-педагогічних працівників з ефективними методиками та іншими методичними розробками, покликаними стимулювати творчі ресурси й інтелектуальні здібності студентів. Модернізація методологічного, науково-методичного і науково-технічного забезпечення навчального процесу у вищій школі сприятиме не лише його інтенсифікації, але й підвищенню якості української вищої освіти, а відтак і привабливості її як для українських, так і зарубіжних споживачів освітніх послуг.

#### Література:

1. Економіка вищої освіти України: тенденції та механізми розвитку / За заг. ред. В. П. Андрущенка. - К.: Пед. преса, 2006. - С. 28.
2. Див. також: Інновації як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти: Бібліогр. показник (1995-2006) / Укл. Н. В. Артикуца, О. М. Клоченок, Т. О. Лішук; НАУКМА. - К.: Стілоус. 2006. - 630 с.
3. Вища школа України і Болонський процес: Бібліогр. показник / Упоряд. Б. І. Корольов, З. І. Тимошенко та ін. - К.: Вид. Європ. ун-ту, 2006. - 144 с.